

Advokát a pracovní smlouva

Uzavře-li advokát s klientem (případně i disimulovanou) pracovní smlouvu, jejímž obsahem je poskytování právních služeb klientovi, řídí se jejich vztah touto smlouvou a pracovněprávními předpisy – jde o vztah pracovněprávní.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 21 Cdo 3978/2018-913, ze dne 28.1.2020)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyně D. Ch. D., se sídlem v XY, IČO XY, proti žalovanému NatWest Markets N. V. (dříve The Royal Bank of Scotland N. V.), reg. č. 33002587, se sídlem A., Nizozemsko, zastoupenému JUDr. J.H., advokátem se sídlem v P., o zaplacení 205.444 EUR s příslušenstvím a 34.187 EUR s příslušenstvím a o vzájemném návrhu na zaplacení 95.978 EUR a 148.557,54 Kč, vedené u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 59 Cm 54/2009, 39 Cm 130/2009, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 30. května 2018, č. j. 8 Cmo 235/2016-833, tak, že rozsudek vrchního soudu a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 10. 8. 2016, č. j. 59 Cm 54/2009-579, se zrušují. Po právní moci tohoto rozsudku bude věc postoupena k dalšímu řízení Obvodnímu soudu pro Prahu 1.

Z odůvodnění:

Žalobkyně se původně domáhala po žalovaném zaplacení částky 205.444 EUR a 34.187 EUR s úroky z prodlení (celkem 239.631 EUR); z důvodu částečného zpětvzetí žaloby zůstala předmětem řízení částka celkem 229.257 EUR s úroky z prodlení. Žalovaný uplatnil proti žalobkyni vzájemnou žalobou nárok na zaplacení 95.978 EUR a 148.557,54 Kč.

Žalobkyně uvedla, že jako advokátka žalovanému poskytovala právní služby na základě smlouvy mezi nimi uzavřené dne 16. 11. 1998, změněné dodatky ze dne 29. 12. 2000, 2. 1. 2002 a 29. 8. 2003, označené jako „smlouva o poskytování poradenské činnosti“. Nárok ve výši 205.444 EUR opírala žalobkyně o znění dodatku č. 3 smlouvy, jímž se účastníci dohodli mimo jiné na odstupném pro případ, že žalovaný ukončí s žalobkyní smluvní vztah, a ten byl na žádost žalovaného dohodou ukončen v lednu 2008. Zbývá částka (po částečném zpětvzetí žaloby) ve výši 23.813 EUR představovala náklady na nájem kanceláře žalobkyně a výdaje za služby s nájmem spojené, neboť žalovaný jí v lednu 2007 odepřel právo na užívání kanceláře ve své budově, a žalobkyni v souvislosti s poskytováním služeb žalovanému tyto výlohy vznikly.

Žalovaný navrhl zamítnutí žaloby. Podle jeho názoru, zmíněné výlohy žalobkyně nelze podřadit pod náklady vynaložené v přímé souvislosti s poskytováním právních služeb žalovaného, jedná se o náklady obecně spojené s provozem advokátní kanceláře žalobkyně a tyto jiné náklady advokáta jsou již zahrnuty v odměně advokáta, žalobkyně ani neprokázala, že by tvrzené náklady skutečně vynaložila. Ohledně odstupného žalovaný namítl, že ujednání ve smlouvě, která žalovanému umožňovala ukončit smlouvu pouze jednou ročně, a to s nejméně tříměsíční výpovědní lhůtou, a která ukládala žalovanému povinnost zaplatit odstupné (včetně věrnostního příplatku) ve značné výši, jsou v rozporu se základními principy vztahu advokát – klient, jak jsou upraveny v zákoně o advokacii. Proto jsou uvedená ujednání smlouvy neplatná. Žalovaný dále uvedl, že vyplatil na odměně za poskytování právních služeb v roce 2007 žalobkyni neoprávněně 95.978 EUR, když žalobkyně fakturovala za běžnou hodinovou sazbu i hodiny, kdy nepracovala pro žalovaného vůbec,

neboť byla buď na dovolené, nebo práce neschopná, nebo jí nebyla žádná práce ze strany žalovaného přidělena. Na základě smlouvy ze dne 16. 11. 1998, dodatku č. 3, poskytl žalovaný žalobkyni k užívání osobní automobil, od 1. 1. 2008 však již nebyla mezi žalobkyní a žalovaným uzavřena smlouva, která by opravňovala žalobkyni k jeho užívání, žalobkyně ale odmítala žalovanému tento osobní automobil vrátit a vrátila ho až 12. 5. 2008. Neoprávněným užíváním osobního automobilu vznikla žalovanému újma ve výši 148.557,54 Kč odpovídající leasingovým splátkám, které žalovaný zaplatil za dobu neoprávněného zadržování automobilu žalobkyní leasingové společnosti. Zaplacení těchto částek požaduje proto žalovaný po žalobkyni vzájemnou žalobou.

Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 4. 11. 2011, č. j. 59 Cm 54/2009-237, 39 Cm 130/2009, zastavil řízení v rozsahu, ve kterém se žalobkyně domáhala zaplacení 10.374 EUR s úrokem z prodlení (výrok I.), uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobkyni částku 229.257 EUR spolu s úrokem z prodlení a na náhradě nákladů řízení částku 452.360 Kč (výrok II.), zamítl vzájemnou žalobu, jíž se žalovaný domáhal po žalobkyni zaplacení částky 95.978 EUR a 148.557,54 Kč (výrok III.). Dovodil, že účastníci uzavřeli jako dva podnikatelé mandátní smlouvu, v níž se žalobkyně zavázala zařídit pro žalovaného určitou obchodní záležitost uskutečněním sjednané činnosti, a žalovaný se zavázal zaplatit úplatu ve sjednané výši a zároveň se zavázal zacházet s žalobkyní tak, že tato bude vzhledem k druhu poskytovaných služeb požívat stejných práv a výhod jako zaměstnanci, a při ukončení smlouvy ze své strany se zavázal poskytnout žalobkyni sjednané odstupné. Soud prvního stupně neshledal ani rozpor smluvního ujednání s dobrými mravy, neboť to byl žalovaný, kdo na počátku vyloučil možnost sjednání pracovní smlouvy, ačkoliv žalobkyně působila zejména jako vedoucí právního oddělení žalovaného. Žalovaný nebyl přitom slabší stranou smlouvy. Proto soud prvního stupně považoval za logické, že žalobkyně měla sjednaná práva, která se přibližovala obsahu pracovněprávního vztahu, včetně práva na odstupné. Zavázal-li se žalovaný zacházet s žalobkyní tak, že tato bude vzhledem k druhu služeb poskytovaných podle smlouvy a vzhledem k obsahu a trvání smlouvy požívat stejných práv a výhod jako zaměstnanci, je nutné žalobkyni přiznat odstupné, jaké podle vnitřního předpisu náleželo zaměstnancům žalovaného v roce 2008 při ukončení smluvního vztahu. Žalovaný umožnil žalobkyni užívat vlastní kancelář a veškerou infrastrukturu tak, jako to činili jeho vedoucí zaměstnanci. V roce 2007 však přestal žalobkyni tato plnění poskytovat, porušil svoji povinnost, v důsledku čehož vznikla žalobkyni škoda spočívající v nákladech na zabezpečení těchto potřeb. Ohledně vzájemné žaloby na zaplacení částky 95.978 EUR uzavřel soud prvního stupně, že strany si sjednaly paušální odměnu a rovněž právo žalobkyně na placenou dovolenou a nemocenskou dovolenou. Nepovažoval takové ujednání za rozporné s dobrými mravy a zdůraznil, že žalovaný musí respektovat to, co si dohodl. Nedůvodnou shledal soud prvního stupně rovněž vzájemnou žalobu na zaplacení částky 148.557,54 Kč jako náhrady škody odpovídající leasingovým splátkám za vozidlo, které žalobkyně odmítala vydat žalovanému až do 12. 5. 2008. Dospěl k závěru, že vozidlo bylo zadrženo po právu. Právo na náhradu škody navíc nevzniklo z důvodu, že tvrzená škoda není v příčinné souvislosti s jednáním žalobkyně. Povinnost platit leasingové splátky vznikla žalovanému nezávisle na zadržení předmětného vozidla.

K odvolání žalovaného Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 26. 7. 2013, č. j. 8 Cmo 50/2012-332, rozsudek soudu prvního stupně ve výroku II. změnil tak, že žalobu na zaplacení „částky 205.444,- EUR s úroky z prodlení od 1. 2. 2008 do 30. 6. 2008 a od 31. 7. 2008 do zaplacení a co do částky EUR 28.813,- s úroky z prodlení z částek 7.938 EUR a 15.876,- EUR zamítl“ [výrok I. a)], „v části, jíž bylo rozhodnuto o úrocích z prodlení z částky 205.444,- EUR za období od 1. 7. 2008 do 30. 7. 2008, tak, že se tato část vypouští“ [výrok I. b)], ve výroku III. (o zamítnutí vzájemné žaloby o zaplacení částek 95.978 EUR a 148.557,54 Kč) a ve výroku o nákladech řízení ho zrušil a v tomto rozsahu vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení [výroky II. A I.c)]. Jako neplatná posoudil ujednání o nároku žalobkyně na odstupné v případě ukončení smlouvy o právní pomoci (z iniciativy žalovaného). Ujednání přibližující vztah advokáta ke klientovi vztahu pracovněprávnímu neodpovídá předmětu činnosti advokáta. Předmětem výkonu advokátní činnosti nemůže být výkon pozice vedoucího

právního oddělení. Ve smlouvě o poskytování právních služeb nemá své místo ujednání o placené dovolené, placené nemocenské a odstupném. V rozporu s dobrými mravy jsou ta ustanovení smlouvy, jimiž advokát preferuje vlastní zájmy, přistupuje na pozici „zaměstnance“, v rozporu s postavením a úkoly advokáta. Žalobkyni tak nebylo právo na odstupné v jakékoliv výši přiznáno. Nedůvodným byl odvolacím soudem shledán rovněž požadavek na zaplacení nákladů spojených s poskytováním právních služeb. Tato ujednání jsou rozporná jak s úpravou postavení advokáta v zákoně o advokacii a advokátním tarifu, tak s dobrými mravy (etickým kodexem). Žalobkyní požadované náklady jsou takové, které musí každý advokát vynaložit, neboť vykonává advokacii samostatně a na svůj účet. U vzájemné žaloby považoval odvolací soud za rozhodující právní otázku, zda žalobkyni vznikalo právo na odměnu za právní službu i za dobu, kdy fakticky právní službu neposkytovala (dovolená, nemoc, doba, kdy nebyla žádná právní služba žádána). Nárok na odměnu přísluší jen za řádně uskutečněnou činnost. Protože však nebylo prokazováno, v jakém rozsahu žalovaný žalobkyni zaplatil za období leden, duben – listopad 2007 odměnu vyšší než odpovídající rozsahu poskytnuté právní služby, nebylo možné uzavřít, zda a v jakém rozsahu vzniklo bezdůvodné obohacení. V této části bylo rozhodnutí soudu prvního stupně zrušeno a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení. Stejným způsobem bylo rozhodnuto i o výroku o vzájemné žalobě na zaplacení tvrzené škody spočívající ve výši zaplacených leasingových splátek. Jestliže podle předchozích závěrů neměla žalobkyně vůči žalované splatnou pohledávku, nemohla důvodně uplatnit zadržovací právo.

K dovolání žalobkyně Nejvyšší soud České republiky rozsudkem ze dne 28. 4. 2016, č. j. 23 Cdo 144/2014-516, rozsudek odvolacího soudu [vyjma výroku I. písm. b) jímž byl rozsudek soudu prvního stupně změněn ve výroku II. tak, že byla vypuštěna část, již bylo rozhodnuto o úrocích z prodlení z částky 205.444,- EUR za období od 1. 7. 2008 do 30. 7. 2008] a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 4. 11. 2011, č. j. 59 Cm 54/2009-237, 39 Cm 130/2009, vyjma výroku I. (o zastavení řízení v rozsahu, ve kterém se žalobkyně domáhala zaplacení 10.374 EUR s úrokem z prodlení), a vyjma části výroku II., již bylo rozhodnuto o úrocích z prodlení z částky 205.444 EUR za období od 1. 7. 2008 do 30. 7. 2008, zrušil a věc vrátil Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení. Dospěl k závěru, že skutková zjištění, která učinily soudy nižších stupňů, dávají vzniknout vážným pochybnostem o správnosti posouzení základní právní otázky, kdy odvolací soud hodnotil právní vztah účastníků jako vztah založený mandátní smlouvou. Při posuzování povahy právního vztahu je třeba rovněž zvažovat, zda právní úkon účastníků nebyl jen simulován se záměrem, aby jím byl zastřen (disimulován) jiný právní úkon. V takovém případě totiž platí, že simulovaný právní úkon je pro nedostatek vážnosti vůle účastníků právního úkonu neplatný. Disimulace sama o sobě není protiprávní, a proto je třeba platnost zastřeného úkonu vždy posuzovat samostatně; má-li disimulovaný právní úkon všechny potřebné náležitosti, je třeba uznat jej za platný. Je nevýznamné, jak je právní úkon označen, ani jak je účastníkem subjektivně hodnocen. V daném případě v dodatku č. 3 strany sice uvedly, že smlouva nemá být posuzována jako smlouva pracovní a že toto není ani záměrem smluvních stran, ani jejich zájmem. Přes takovou proklamaci je nutné zkoumat skutečný obsah právního vztahu, na základě kterého začala žalobkyně pro žalovaného vyvíjet činnost. Zatímco pracovní poměr je charakterizován tím, že zaměstnanec vykonává činnost podle pokynů zaměstnavatele, ve stanovené pracovní době, na jeho riziko a jejím cílem je plnění úkolů zaměstnavatele, je předmětem „podnikatelského“ vztahu soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku. V posuzované věci lze ze skutkových zjištění dovodit, že šlo o trvalý právní vztah mezi smluvními stranami. Naplněno je i kritérium organizační, neboť žalobkyně se ve své pozici vedoucí právního oddělení nepochybně stala součástí organizace práce u žalovaného. Klíčovým je kritérium nadřízenosti a podřízenosti. Jedna strana je oprávněna dávat druhé straně pokyny, které tato musí respektovat. Chybí však další skutková zjištění, např. zda a jaké žalobkyně dostávala od žalovaného pokyny, jak byly určovány její úkoly, jak byla její činnost organizována (mimo jiné se jedná i o otázky způsobu, místa a doby konání práce) a kontrolována, jaké byly důsledky případného nesplnění pokynu, jak probíhala součinnost s ostatními složkami žalovaného, jak byly určovány a kontrolovány další pracovní podmínky žalobkyně (rozvržení pracovní doby,

čerpání dovolené) a její odborný rozvoj. Nejvyšší soud uzavřel, že teprve dospěje-li soud k závěru, že smlouva ze dne 16. 11. 1998 včetně shora uvedených dodatků není zastřenu pracovní smlouvou a závazek je skutečně svou povahou závazkem z mandátní smlouvy podle ustanovení § 566 a násl. obč. zák., bude se zabývat posouzením, zdali požadavek na odstupné a paušální odměnu nejsou v rozporu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu, podle níž není-li mezi účastníky ve smlouvě ujednáno jinak, je jedinou podmínkou pro vznik nároku mandatáře na úplatu jen jím řádně vykonaná činnost.

Městský soud v Praze poté rozsudkem ze dne 10. 8. 2016, č. j. 59 Cm 54/2009-579, 39 Cm 130/2009, žalobu s návrhem, že žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni 229.257 EUR spolu s úrokem z prodlení, zamítl (výrok I.), uložil žalobkyni povinnost zaplatit žalovanému 95.978 EUR (výrok II.), v části, kde žalovaný požadoval po žalobkyni vzájemným návrhem zaplacení částky 148.557,54 Kč, žalobu zamítl (výrok III.), a rozhodl, že žalobkyně je povinna zaplatit žalovanému na náhradě nákladů řízení 1.272.641,70 Kč k rukám advokáta JUDr. J.H. (výrok IV.). Vázán právním názorem Nejvyššího soudu, soud prvního stupně naznačeným způsobem zopakoval a doplnil důkazy a z takto učiněných skutkových zjištění vyvodil jiné právní závěry. Dovedl, že pokud jde o kritérium nadřízenosti a podřízenosti, žalobkyně od žalovaného dostávala pravidelné pokyny ohledně práce, která po ní byla vyžadována a následně nadřízenými kontrolována. Úkoly jí byly určovány zejména třemi způsoby: 1) na týdenních schůzích vrcholového managementu banky, jehož byla členem, a proto v bance užívala pracovní zařazení D - director (existují stovky zápisů, které přesně identifikují, jakým způsobem vedení banky rozhodlo a koho daným úkolem - kontrolou pověřilo), 2) přímo z centrály banky v zahraničí, a to buď od přímého nadřízeného dle celosvětového matrixu organizace právního oddělení, nebo od jiných zaměstnanců centrály v Amsterdamu nebo v Londýně, ze zahraničních poboček také dostávala pozvánky na celoevropská setkání interních právníků banky, neboť byla považována za vedoucího interního právního oddělení, 3) od vedoucích jiných oddělení, kteří žalobkyni zadávali úkoly týkající se vypracování nebo kontroly různých bankovních dokumentů, stanovisek apod. Je nesporné, že činnost žalobkyně byla organizována shodně s činnostmi jiných zaměstnanců, včetně způsobu, místa a doby konání práce. Žalobkyně dodržovala stejnou pracovní dobu jako zaměstnanci banky, vstup, příchod a odchod z banky měla monitorovaný a umožněný přes kartu, jako kterýkoliv zaměstnanec. Čerpání dovolené jí schvaloval přímý nadřízený. Ze schématu právního oddělení, z tabulky ohledně zařazení žalobkyně ve struktuře banky a z průběžného hodnocení žalobkyně byl zjištěn mezi bankou a žalobkyní vztah nadřízenosti a podřízenosti. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že účastníci dne 16. 11. 1998 uzavřeli smlouvu, projevující jejich vůli tak, aby se smluvní vztah co nejvíce připodobnil z hlediska obsahového pracovněprávnímu vztahu a jako pracovněprávní vztah také skutečně fungoval. Byly naplněny znaky nadřízenosti a podřízenosti, jakož i další prvky, které do vztahu advokát - klient nepatří (pevná pozice v systému hierarchie banky, odstupné, dovolená, placená nemocenská atd.). Skutečný obsah právního vztahu, na základě kterého žalobkyně pro žalovaného vyvíjela činnost, byl zastřenu pracovní smlouvou ve shodě s vůlí obou účastníků. Soud dále dospěl k závěru, že předmětná (zastřená) smlouva je v rozporu nejen s dobrými mravy, ale i se zákonem (o advokacii), který obchází, neboť odporuje základním požadavkům na výkon advokacie (advokát je při poskytování právních služeb nezávislý). Žalobkyně se tedy nemůže domáhat plnění z absolutně neplatného právního úkonu. Protože smlouva mezi účastníky je neplatná, žalovaný má právo na vrácení poskytnutého plnění, tedy na zaplacení částky 95.978 EUR. Leasingové splátky ale samy o sobě nejsou vyjádřením toho, jaká škoda žalovanému skutečně vznikla za dobu, kdy předmětné vozidlo z viny žalobkyně užívat nemohl.

K odvolání účastníků Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 30. 5. 2018, č. j. 8 Cmo 235/2016-833, rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I. (v zamítavém výroku) co do částky 205.444 EUR s příslušenstvím potvrdil, ve výroku I. co do částky 23.813 EUR s příslušenstvím a ve výrocih II., III. a IV. (o povinnosti žalované zaplatit žalobkyni 95.978,- EUR s příslušenstvím, o zamítnutí vzájemného návrhu a o povinnosti žalobkyně zaplatit žalované náklady řízení) ho zrušil a věc vrátil v tomto

rozsahu soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Shodně se soudem prvního stupně dospěl k závěru, že smlouva mandátní byla právním úkonem simulovaným (pro nedostatek vážnosti vůle neplatným), disimulovaným právním úkonem byla smlouva pracovní uzavřená mezi žalobkyní a žalovaným. Postavení žalobkyně a žalovaného dle jejich smluvních ujednání neodpovídalo postavení advokáta ve vztahu ke svému klientovi. Pracovní smlouva včetně dodatků byla mezi žalobkyní a žalovaným uzavřena neplatně, neboť její obsah odporuje ustanovením zákona o advokacii a navíc se přičí dobrým mravům, je tedy absolutně neplatná. Žalobkyně jako aktivní advokátka, zapsaná v Seznamu advokátů ČAK, uzavřela přes zákonný zákaz se žalovaným pracovní smlouvu, jejímž obsahem byla mimo jiné i dohoda o odstupném, a porušila tak nejen základní postuláty kladené na advokáta, ale rovněž i zásady formulované v etickém kodexu advokáta, obsažené v usnesení předsednictva ČAK č. 1/1997 Věstníku ČAK, když se žalovaným sjednala v rámci pracovní smlouvy pro sebe finanční plnění bez odpovídající vazby na realizované právní služby. Ohledně nároku na zaplacení 23.813 EUR s příslušenstvím (náklady vynaložené žalobkyní v souvislosti s poskytováním služeb v roce 2007) dospěl odvolací soud k závěru, že soud prvního stupně jej zamítl, aniž by rozhodnutí ohledně tohoto nároku samostatně odůvodnil, proto je rozhodnutí v této části nepřezkoumatelné. Odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení i ohledně vzájemného návrhu žalovaného, když dovedl, že u nároku na vrácení částky 95.978 EUR žalobkyní, které žalovaný žalobkyni vyplatil za práce, které v roce 2007 nevykonala, se jedná o nárok z bezdůvodného obohacení, a je tedy na žalobkyni, aby tvrdila a prokazovala, že žalovaným vymáhanou částku přijala právem jako ekvivalent své činnosti. Při rozhodování o návrhu žalovaného na zaplacení částky 148.557,54 Kč, soud pominul podání žalovaného (nezabýval se jím), kterým žalovaný návrh rozšířil a upřesnil, a v němž uvedl, že výše bezdůvodného obohacení, jehož vydání se domáhá, odpovídá pronájmu osobního automobilu za uvedené období, tedy ceně půjčového.

Proti výroku I. a) rozsudku odvolacího soudu (jímž odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně o zamítnutí žaloby žalobkyně o zaplacení částky 205.444 EUR s úrokem z prodlení) podala žalobkyně dovolání. Uvedla, že se ztotožňuje s právním posouzením soudů, že mezi účastníky byla uzavřena disimulovaná pracovní smlouva, nesouhlasí však se závěrem, že tato smlouva je absolutně neplatná, jednak pro rozpor se zákonem o advokacii, jednak pro rozpor s dobrými mravy. Namítá s ohledem na ustanovení zákoníku práce a zákona o advokacii, že „v případě neplatnosti pracovní smlouvy by se muselo jednat o neplatnost relativní, které se však žalovaný nedovolal“. „Uzavřená smlouva svým účelem zákonu neodporovala, zákon neobcházela a ani se nepřičila dobrým mravům, když obsahem smlouvy byla ujednání o právech a povinnostech stran, které mohou být sjednány jak v mandátní smlouvě, tak ve smlouvě pracovní. Právním důsledkem uzavření pracovní smlouvy advokátem není neplatnost smlouvy samotné. Zákon o advokacii nezakazuje vznik pracovního poměru, tudíž právní úkon spočívající v uzavření pracovní smlouvy s advokátem, sám o sobě není v rozporu se zákonem o advokacii. V daném právním úkonu nelze spatřovat ani rozpor s dobrými mravy, neboť sankcí neplatnosti s poukazem na dobré mravy by měly být postiženy jen ty smlouvy, které hrubě urážejí veřejné mínění a mravy společnosti, a tak tomu v tomto případě není. Žalobkyně smlouvou své postavení osoby vykonávající činnost pro žalovaného nijak nezvýhodnila a ani se nesnažila znevýhodnit žalovaného.“ „Žalobkyni vznikla zamítnutím žaloby škoda (nevyplacením peněžitého vyrovnání odstupného) a neplatnost právního úkonu nemůže být zaměstnanci na újmu, pokud neplatnost nezpůsobil výlučně sám.“ Dovolatelka dále namítá, že „odůvodnění rozsudku odvolacího soudu nesplňuje zákonné požadavky na důvody rozsudku, obsažené v ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř., proto je toto rozhodnutí nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů, další závažnou chybou je neúplné a nepřesné označení žalovaného“. „Věc měla být postoupena soudci, který pracovně-právní vztahy rozhoduje, a nepostoupením věci Obvodnímu soudu pro Prahu 1 bylo zasaženo do ústavního práva žalobkyně“, „soud před rozhodnutím ve věci a před vyhlášením rozsudku nepoučil žalobkyni ve smyslu ustanovení § 118a o. s. ř. o tom, že dosud nepředložila důkazy k prokázání svých tvrzení.“ Navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu změnil tak, že žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni 205.444,- Kč spolu s úrokem z prodlení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) věc projednal podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 30. 9. 2017 (dále jen „o. s. ř.“), neboť dovoláním je napaden rozsudek odvolacího soudu, který byl vydán po 29. 9. 2017 (srov. čl. II bod 2 zákona č. [296/2017](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

Z hlediska skutkového stavu bylo v projednávané věci mimo jiné zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu odvolacího soudu – jak vyplývá z ustanovení § 241a odst. 1 a § 242 odst. 3 věty první o. s. ř. - nepodléhá), že žalobkyně jako advokátka uzavřela se žalovaným dne 16. 11. 1998 „smlouvu o poskytování poradenské činnosti“, jíž se zavázala poskytovat žalovanému právní služby spočívající nejprve v přepracování znění dokumentů žalovaného a posléze též v zajišťování nepřetržitého právního poradenství týkajícího se všech aspektů obchodních transakcí žalovaného, ve vyjednávání smluv mezi žalovaným a jeho klienty na žádost žalovaného a v poskytování pomoci ve všech ostatních záležitostech, na kterých se strany dohodnou. Žalobkyně měla také zodpovídat za výběr a zařazení dalších právních zaměstnanců či advokátní kanceláře pro zajištění uvedených právních služeb pro žalovaného. Žalobkyně měla podle smlouvy právo na placenou dovolenou v rámci období v délce každých šesti měsíců v rozsahu dvou a půl týdne a „nemocenskou dovolenou“ v rozsahu jednoho týdne. Žalobkyně se zavázala neposkytovat bez písemného souhlasu tyto služby jinému subjektu, který by byl v konkurenčním vztahu k žalovanému. Dodatkem č. 3 ze dne 29. 8. 2003 ke smlouvě bylo dohodnuto (nové znění odstavců 2.6 a 2.7 smlouvy), že vzhledem k přání obou stran upravit svá práva a povinnosti shodně nebo podobně, jako je tomu v případě zaměstnanecko-zaměstnavatelského vztahu žalovaného vůči jeho zaměstnancům, aniž by byla smlouva nově posuzována jako smlouva pracovní (což není záměrem smluvních stran a ani to není jejich zájem), bude interní postavení žalobkyně v rámci společnosti žalovaného odpovídat zařazení na pozici „director“. Žalovaný se zavázal zacházet se žalobkyní tak, že tato bude vzhledem ke druhu služeb poskytovaných podle smlouvy a vzhledem k obsahu a trvání smlouvy požívat stejných práv a výhod jako zaměstnanci. Bylo dohodnuto, že za poskytované služby je žalovaný povinen nad rámec sjednaných odměn a plateb žalobkyni poskytnout vozidlo vyšší třídy (kategorii vozu, která je v místě poskytována vrcholovým vedoucím obchodních úseků) k plnění jejich povinností. Všechny náklady na registraci, pojištění a údržbu i výdaje spojené s každodenním provozem vozu včetně paliva na soukromé cesty je povinen hradit žalovaný. Účastníci dále sjednali, že po ukončení smlouvy ze strany žalovaného bude mít žalobkyně nárok na další plnění, které se bude skládat z (a) odstupného ve výši dvojnásobku průměrné měsíční odměny za služby (výše průměrné měsíční odměny za služby bude vypočtena jako průměr odměn za služby vyúčtovaných v předchozích dvanácti měsících) a z (b) věrnostního odstupného, které je vázáno na počet odpracovaných let, v průběhu kterých byly žalovanému poskytovány služby, kdy tento počet let je i měřítkem pro výpočet tohoto odstupného, které v roce 2004 činí částku rovnající se trojnásobku průměrné měsíční odměny za služby za pět let poskytování služeb nebo čtyřnásobku průměrné měsíční odměny za služby za šest let poskytování

služeb a v roce 2005 bude tato částka činit buď čtyřnásobek průměrné měsíční odměny za služby za šest let poskytování služeb nebo pětinašobek průměrné měsíční odměny za služby za sedm let poskytování služeb. S účinností od 1. 1. 2004 byl žalovaný povinen zaplatit žalobkyni novou paušální odměnu ve výši 1 944 EUR týdně za 24 hodiny práce týdně, pokud nebude sjednáno jinak, a to s tím, že tato odměna bude splatná zpětně za měsíc ke čtrnáctému dni měsíce na základě platné faktury vystavené žalobkyní. Žalobkyně od žalovaného dostávala pravidelné pokyny ohledně práce, která po ní byla vyžadována a následně nadřízenými kontrolována. Úkoly jí byly určovány zejména třemi způsoby: 1) na týdenních schůzích vrcholového managementu banky, jehož byla členem, a proto v bance užívala pracovní zařazení D - director, 2) přímo z centrály banky v zahraničí, a to buď od přímého nadřízeného dle celosvětového matrixu organizace právního oddělení, nebo od jiných zaměstnanců centrály v Amsterdamu nebo v Londýně, ze zahraničních poboček také dostávala pozvánky na celoevropská setkání interních právníků banky, neboť byla považována za vedoucího interního právního oddělení, 3) od vedoucích jiných oddělení, kteří žalobkyni zadávali úkoly týkající se vypracování nebo kontroly různých bankovních dokumentů, stanovisek apod. Žalobkyně dodržovala stejnou pracovní dobu jako zaměstnanci banky, vstup, příchod a odchod z banky měla monitorovaný a umožněný přes kartu, jako kterýkoliv zaměstnanec. Čerpání dovolené jí schvaloval přímý nadřízený. Na žádost žalovaného byl smluvní vztah ukončen dohodou v lednu 2008.

Za daného skutkového stavu věci závisí napadený rozsudek odvolacího soudu (mimo jiné) na vyřešení otázky hmotného práva, jaké důsledky pro vztah mezi advokátem a klientem má skutečnost, že mezi sebou uzavřou (případně i disimulovanou) pracovní smlouvu, jejímž obsahem je poskytování právních služeb klientovi. Vzhledem k tomu, že uvedená právní otázka dosud nebyla v rozhodování dovolacího soudu vyřešena, dospěl Nejvyšší soud České republiky k závěru, že dovolání žalobkyně je podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud České republiky dospěl k závěru, že dovolání žalobkyně je důvodné.

Projednávanou věc je třeba posuzovat - s ohledem na to, že předmětná smlouva byla uzavřena dne 16. 11. 1998 a dodatek č. 3 k této smlouvě dne 29. 8. 2003 - podle zákona č. [65/1965](#) Sb., zákoníku práce, ve znění účinném do 31. 12. 2006 - dále jen „zák. práce“ a zákona č. [85/1996](#) Sb., o advokacii, ve znění účinném do 30. 4. 2004 - dále jen „zákon o advokacii“.

Judikatura soudů (na niž odkázal i dovolací soud ve svém předchozím rozhodnutí) dospěla k závěru, že při posuzování povahy právního vztahu je třeba rovněž zvažovat, zda právní úkon účastníků nebyl jen simulován se záměrem, aby jím byl zastřen (disimulován) jiný právní úkon. V takovém případě totiž platí, že simulovaný právní úkon je pro nedostatek vážnosti vůle účastníků právního úkonu neplatný. Disimulace sama o sobě není protiprávní, a proto je třeba platnost zastřeného úkonu vždy posuzovat samostatně; má-li disimulovaný právní úkon všechny potřebné náležitosti, je třeba uznat jej za platný [platí zastřený (disimulovaný) právní úkon]. Pro závěr, zda mezi stranami vznikl pracovní poměr nebo jiný pracovněprávní vztah, anebo zda šlo o jiný právní vztah, není významné, jak byl označen právní úkon (projev vůle), na základě kterého mezi nimi byl založen právní vztah, ani jak je (byl) jeho účastníkem subjektivně hodnocen; rozhodující je - bez ohledu na to, jak účastníci následně hodnotí své právní postavení - objektivní okolnost, zda nastaly takové skutečnosti, s nimiž právní předpisy spojují vznik příslušného právního vztahu (srov. například odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 8. 3. 2005, sp. zn. 21 Cdo 2137/2004, uveřejněného pod č. 30/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, nebo rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3356/2012).

Právní úkon je projev vůle směřující ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují (srov. § 240 odst. 1 zák. práce). Rozhodující je posouzení

obsahu projevu vůle, tedy zjištění, co bylo skutečně projevováno. Podmínkou zároveň je, že vůle musí být svobodná a vážná, projev určitý a srozumitelný. Zatímco pracovní poměr je charakterizován tím, že zaměstnanec vykonává činnost osobně a ve vztahu podřízenosti zaměstnavateli, jménem zaměstnavatele, podle pokynů zaměstnavatele a na jeho nebezpečí (odpovědnost), za úplatu (mzdu, plat, odměnu) a zpravidla v pracovní době a na pracovišti, je předmětem „podnikatelského“ vztahu soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku (srov. § 2 odst. 1 zákona č. [513/1991](#) Sb., obchodního zákoníku).

Na závěr, že se strany snaží simulovaným právním úkonem zastřít pracovní smlouvu, lze usuzovat tehdy, jestliže skutečným obsahem jejich právního vztahu je výkon závislé práce (pracovní poměr). Základním definičním znakem závislé práce, který ji odlišuje od občanskoprávních a obchodněprávních vztahů, je, že tato práce je vykonávána ve vztahu nadřízenosti a podřízenosti mezi smluvními stranami [srov. § 35 odst. 1 písm. b) zák. práce]. Zaměstnavatel, který je vůči zaměstnanci v dominantním postavení, je oprávněn dávat zaměstnanci pokyny a zaměstnanec je povinen tyto pokyny respektovat. Dalším odlišujícím znakem od občanskoprávních a obchodněprávních vztahů je skutečnost, že pracovněprávní vztahy vytvářejí zvláštní osobní vztah mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem se zvláštními právy a povinnostmi na obou stranách. Zaměstnanec je především povinen vykonávat práci osobně a nemůže se nechat při výkonu práce zastupovat. Pracovní vztah rovněž zakládá závazek loajality zaměstnance vůči zaměstnavateli. Zaměstnavatel má naproti tomu zejména povinnost chránit zdraví zaměstnance a jeho bezpečnost při práci. Závislá práce je vždy vykonávána jménem zaměstnavatele za mzdu, plat nebo odměnu za práci, v pracovní době nebo jinak dohodnuté nebo stanovené době na pracovišti zaměstnavatele, popř. na jiném dohodnutém místě, na náklady zaměstnavatele a na jeho odpovědnost. Mezi znaky závislé práce patří také skutečnost, že zaměstnanec podléhá kontrole zaměstnavatele, k výkonu práce používá prostředky poskytnuté zaměstnavatelem, neodpovídá za výsledek práce a je trvale vázán k jednomu zaměstnavateli (srov. např. odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2018, sp. zn. 21 Cdo 992/2017).

V projednávané věci nelze skutkové okolnosti (že žalobkyně měla pevnou pozici v hierarchii banky, měla právo na dovolenou, placenou nemocenskou, na odstupné, na osobní automobil, byly jí pravidelně zadávány pracovní úkoly, které po ní byly vyžadovány a následně nadřízenými kontrolovány, sama řídila další zaměstnance, kteří ji byli podřízeni, dodržovala stejnou pracovní dobu jako zaměstnanci banky, vstup, příchod a odchod z banky měla monitorovaný a umožněný přes zaměstnaneckou kartu, byla na žalovaném hospodářsky závislá) interpretovat jinak, než že mezi účastníky došlo k dohodě o obsahu podstatných (esenciálních) náležitostech pracovní smlouvy a že je proto odůvodněn závěr, že existoval mezi účastníky pracovní poměr. Ostatně dovolatelka s právním posouzením soudů (jak vyplývá z dovolání), že mezi účastníky byla uzavřena disimulovaná pracovní smlouva, souhlasí. Správný je proto závěr soudů obou stupňů, že skutečný obsah právního vztahu, na základě kterého žalobkyně pro žalovaného vyvíjela činnost, byl zastřenou pracovní smlouvou ve shodě s vůlí obou účastníků. Se závěrem, že pracovní smlouva mezi žalobkyní a žalovaným včetně dodatků je absolutně neplatná, neboť její obsah odporuje ustanovením zákona o advokacii a navíc se přičí dobrým mravům, však dovolací soud nesouhlasí.

Podle ustanovení § 242 písm. a) zák. práce neplatný je právní úkon, který se svým obsahem nebo účelem přičí zákonu nebo jej obchází nebo se jinak přičí dobrým mravům.

Podle ustanovení § 3 odst. 1 zákona o advokacii advokát je při poskytování právních služeb nezávislý; je vázán právními předpisy a v jejich mezích příkazy klienta.

Podle ustanovení § 4 zákona o advokacii advokátem je ten, kdo je zapsán v seznamu advokátů vedeném Českou advokátní komorou (dále jen „Komora“).

Podle ustanovení § 5 odst. 1 písm. g) zákona o advokacii Komora zapíše na žádost do seznamu

advokátů každého, kdo není v pracovním nebo jiném obdobném poměru, s výjimkou pracovního poměru vysokoškolského učitele, ani nevykonává jinou činnost neslučitelnou s výkonem advokacie.

Podle ustanovení § 9 odst. 1 písm. a) zákona o advokacii Komora pozastaví advokátovi výkon advokacie, vznikl-li mu pracovní nebo jiný obdobný poměr, s výjimkou pracovního poměru vysokoškolského učitele, anebo začal-li vykonávat jinou činnost neslučitelnou s výkonem advokacie.

Advokát je povinen chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny. Pokyny klienta však není vázán, jsou-li v rozporu se zákonem nebo stavovským předpisem; o tom je advokát povinen klienta přiměřeně poučit. Při výkonu advokacie je advokát povinen jednat čestně a svědomitě; je povinen využívat důsledně všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné (srov. § 16 odst. 1 a 2 zákona o advokacii).

Nezávislost advokáta je nezbytnou podmínkou pro výkon advokacie. Je nejen právem, ale i povinností a slouží k ochraně klienta i advokáta. Podmínka nezávislosti je pochopitelná. Advokát závislý na jiném subjektu nemůže řádně poskytovat právní pomoc klientovi. Právní služby nemohou být advokátem poskytovány jinak než výkonem advokacie, a to způsobem a za podmínek stanovených zákonem. Podle sdělení představenstva České advokátní komory (ČAK) k otázce výkonu činností neslučitelných s výkonem advokacie, publikovaného v částce 3/1997 Věstníku ČAK, se považuje za základní princip advokacie zejména nezávislost advokáta a nepřipustnost omezení nebo vyloučení advokátovy odpovědnosti za jím poskytované právní služby a zájem na zachování cti a vážnosti advokacie. Výkon činnosti advokáta v pracovním poměru je jednoznačně neslučitelný se základními principy advokacie, zejména s principem jeho nezávislosti a nepřipustným omezením či vyloučením jeho odpovědnosti. Neslučitelnost pracovního poměru a výkonu advokacie ostatně vyplývá *expressis verbis* i ze samotného znění zákona o advokacii [§ 5 odst. 1 písm. g) a § 9 odst. 1 písm. a) zákona o advokacii]. Nerespektování těchto základních zásad navíc snižuje důstojnost a vážnost advokátního stavu a je proto v rozporu s povinností advokáta uloženou v ustanovení § 17 zákona o advokacii.

Právě uvedené však nevede k závěru o absolutní neplatnosti případné smlouvy advokáta, jejímž obsahem by byl vznik pracovního poměru. Z citovaných ustanovení zákona o advokacii naopak vyplývá, že k takové situaci může dojít [srov. slova: „... vznikl-li mu pracovní nebo jiný obdobný poměr ...“ v ustanovení § 9 odst. 1 písm. a) zákona o advokacii]. Zákon o advokacii vychází z toho, že - jak výše uvedeno - není žádoucí, aby advokacie byla vykonávána (s vyslovenými výjimkami) v pracovním poměru, a to zejména z důvodů rovněž výše uvedených. Pro případ, že přesto k takové situaci dojde (advokátovi vznikne pracovní nebo jiný obdobný poměr), definuje (určuje, stanoví) zákon o advokacii postup, jakým se taková situace řeší - „Komora pozastaví advokátovi výkon advokacie“. Kdyby mělo platit, že smlouva, jejímž obsahem je vznik pracovního nebo jiného obdobného poměru advokáta, je absolutně neplatná, nemuselo by ustanovení § 9 odst. 1 písm. a) v zákoně o advokacii vůbec být. Z absolutně neplatné smlouvy by totiž žádná práva a povinnosti jejím účastníkům nevznikly a advokát by se vůbec neocitl (nemohl ocitnout) v pozici advokáta v pracovním poměru. Navíc nelze ani přehlédnout, že zákon o advokacii řeší případný nesoulad se zákazem výkonu advokacie v pracovním poměru toliko v poměrech stavovských, tedy ve vztahu mezi advokátem a Komorou. Té dává do rukou nástroj, kterým může tuto situaci řešit (pozastaví advokátovi výkon advokacie). Zákon o advokacii však vůbec neřeší, co se děje ve vztahu mezi klientem a advokátem, kteří takovou smlouvu uzavřeli. Jinak řečeno uvedené „nechtěné“ jednání advokáta (uzavření pracovního nebo jiného obdobného poměru) řeší zákon o advokacii toliko ve vztahu advokát x Komora, nikoli ve vztahu advokát x klient. Důsledky takového jednání advokáta jsou tedy předvídaný jen vůči Komoře.

Nejvyšší soud proto dospěl k závěru, že uzavře-li advokát s klientem (případně i disimulovanou) pracovní smlouvu, jejímž obsahem je poskytování právních služeb klientovi, řídí se jejich vztah touto

smlouvou a pracovněprávními předpisy - jde o vztah pracovněprávní.

Jestliže v projednávané věci účastníci uzavřeli dne 16. 11. 1998 smlouvu o poskytování poradenské činnosti (ve znění dodatků ze dne 29. 12. 2000, 2. 1. 2000 a 29. 8. 2003), jež byla soudy posouzena jako smlouva simulovaná a poté byla disimulovaná smlouva (jež byla simulovanou smlouvou zastřena) posouzena jako smlouva pracovní, neobstojí závěr, že tato (disimulovaná) pracovní smlouva je absolutně neplatná pro rozpor se zákonem o advokacii. Nemohou proto být správné ani na to navazující závěry ohledně (ne)důvodnosti žalobou a vzájemnou žalobou uplatněných nároků.

Byl-li vztah mezi účastníky - jak vyplývá ze shora uvedeného - vztahem pracovněprávním, jsou k projednání vzájemných nároků z takového vztahu v prvním stupni příslušné okresní (obvodní) soudy [srov. § 9 odst. 1 a 2 a § 36a odst. 1 písm. a) o. s. ř.].

Protože rozsudek odvolacího soudu není - jak vyplývá z výše uvedeného - správný a protože nejsou podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud tento rozsudek zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně (rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 10. 8. 2016, č. j. 59 Cm 54/2009-579), zrušil Nejvyšší soud rovněž toto rozhodnutí, a věc postoupil věcně příslušnému Obvodnímu soudu pro Prahu 1 k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá in fine o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předběžné opatření](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní doba](#)
- [Exekuce](#)
- [Důkazní břemeno](#)
- [Dokazování, neúčinnost právního jednání](#)
- [Katastr nemovitostí](#)
- [Náhrada za ztrátu na výděлку \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)